

Голас Радзімы

№ 25 (1751)
24 чэрвеня 1982 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

27 гадоў узначальвае Герой Сацыялістычнай Працы У. Бядуля калгас «Савецкая Беларусь», адну з лепшых гаспадарак на Брэстчыне.
НА ЗДЫМКУ: Уладзімір БЯДУЛЯ (справа) і галоўны аграном калгаса Мікалай АНДРАСЮК. [Фотарэпартаж пра калгас «Савецкая Беларусь» змешчаны на 3-й, 5-й стар.].

ДАСЯГНЕННІ ГІГІЕНІСТАУ БЕЛА- РУСІ

[«Асяроддзе і здароўе»]
стар. 2

Л. І. БРЭЖНЕУ: «Саюз Савецкіх
Сацыялістычных Рэспублік прымае
на сябе абавязацельства не прымя-
няць першым ядзерную зброю».

[«Другой спецыяльнай сесіі Генера-
льнай Асамблеі ААН»]
стар. 4

ЯК РЫХТУЮЦА КАДРЫ КУЛЬТ- РАБОТНІКАУ

[«Вышэйшая школа — для вёскі»]
стар. 7

падзеі • людзі • факты

АД ІМЯ САВЕЦКАГА НАРОДА

У Нью-Йорку працуе дружалюбная спецыяльная сесія Генеральнай Асамблеі ААН па разбраенню. З пасланнем да яе ўдзельнікаў ад імя савецкага народа і дзяржавы звярнуўся Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў. На пленарным пасяджэнні сесіі пасланне зачытаў кіраўнік дэлегацыі СССР член Палітбюро ЦК КПСС, міністр замежных спраў СССР А. Грамыка.

А. Грамыка выступіў з прамовай, у якой адзначыў, што ў пасланні Л. І. Брэжнева ў канцэнтраваным выглядзе выказаны падыход Савецкага Саюза да самай вострай праблемы, якая стаіць сёння перад чалавецтвам, — як зберагчы мір.

Аб гэтым красамоўна сведчаць усе мірныя ініцыятывы, з якімі выступаюць Савецкі Саюз, яго саюзнікі — сацыялістычныя краіны, удзельнікі Варшаўскага Дагавора.

Наша краіна, сказаў А. Грамыка, зноў робіць крок выключнай важнасці — Савецкі Саюз бярэ на сябе абавязацельствы не прымяняць першым ядзернай зброі. Яна робіць гэта ў аднабаковым парадку. Калі іншыя ядзерныя дзяржавы возьмуць з нас прыклад, то будзе фактычна зведзена на нішто верагоднасць узнікнення ядзернай вайны.

Спыніўшыся і на другім напрамку ў міжнароднай палітыцы, заснаваным на працягу гонкі ўзбраенняў, на наданні ёй яшчэ большага размаху, прамоўца адзначыў, што сапраўдны дэстабілізуючы фактар — небывалая гонка ўзбраенняў, разгорнутая ў ЗША.

Лінію на ваенную перавагу Савецкі Саюз адхіляе прынцыпова. Ён сам не імкнецца да ваеннай перавагі, але і ні за кім іншым не прызнае такога права. Зразумела, наша краіна зможа пры любых акалічнасцях паклапаціцца аб сваёй бяспецы, аб бяспецы сваіх саюзнікаў і сяброў. Добра вядомы ўсім адпаведныя заявы Л. І. Брэжнева.

У заключэнне кіраўнік дэлегацыі СССР заявіў: на разгляд гэтай сесіі Савецкі Саюз уносіць мемарандум «Адвесці растучую ядзерную пагрозу, спыніць гонку ўзбраенняў». У ім абгульнены як прынцыповыя пазіцыі, так і найбольш важныя канкрэтныя прапановы нашай краіны. Мы выказваем надзею, што яны будуць з усёй увагай вывучаны і падтрыманы дзяржавамі — членамі ААН. (Тэкст паслання Л. І. Брэжнева змешчаны на 4 стар.)

3 ВІЗИТАМ У БЕЛАРУСЬ

СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

У Мінску з афіцыйным дружалюбным візітам па запрашэнню Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў знаходзілася дэлегацыя Савета саюза прафсаюзаў Сацыялістычнай Рэспублікі Сербіі на чале з членам яго Прэзідыума Станімірам Іванавічам.

Дэлегацыя была прынята ў Белсаўпрофе. Адбыўся абмен думкамі па розных аспектах дзейнасці беларускіх і сербскіх прафсаюзаў. Удзельнікі гутаркі выказалі імкненне расшыраць і ўмацоўваць шматгадовыя сяброўскія сувязі і ўзаемны абмен вопытам работы паміж Белсаўпрофам і Саветам саюза прафсаюзаў Сербіі.

Госці пабывалі на Мінскім заводзе шасцерань, дзе азнаёміліся з прадпрыемствам, санаторыем-прафілакторыем, дзіцячым садкам, піянерскім лагерам, наведалі кватэры рабочых.

Вялікае ўражанне на нас, сказаў на сустрэчы з прафсаюзнымі актывістамі завода кіраўнік дэлегацыі Станімір Іванавіч, зрабілі высокі тэхнічны ўзровень вытворчасці, умовы жыцця, працы і адпачынку рабочых прадпрыемства.

Члены дэлегацыі зрабілі экскурсію па гораду, агледзелі экспазіцыю Дома-музея І з'езда РСДРП, наведалі калгас «Светлы шлях» Маладзечанскага раёна, пабывалі ў санаторыі «Нарач», іншых прафсаюзных здраўніцах рэспублікі.

ПАСОЛ ЮГАСЛАВІ

У Мінску пабываў Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Сацыялістычнай Федэратыўнай Рэспублікі Югаславіі ў Савецкім Саюзе Марка Арландзіч з жонкай. 17 чэрвеня Марка Арландзіч нанёс візіт кандыдату ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першаму сакратару ЦК КП Беларусі Ц. Кісялёву. Адбылася гутарка, якая прайшла ў цёплай, таварыскай абстаноўцы. Прысутнічалі загадчык аддзела замежных сувязей ЦК КПБ С. Броннікаў, намеснік міністра замежных спраў БССР Л. Максімаў.

М. Арландзіч нанёс таксама візіты Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Палякову і першаму намесніку Старшыні Савета Міністраў БССР У. Міцкевічу, меў гутаркі з намеснікам міністра замежных спраў БССР Л. Максімавым, старшынёй выканаўчага камітэта Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў Г. Таразевічам.

Пасол агледзеў выдатныя мясціны і раёны новага жыллёвага будаўніцтва Мінска.

МІЖНАРОДНЫЯ КАНТАКТЫ

МЕТАЛУРГАМ ГДР

З кожным годам развіваецца і мацее дзелавое супрацоўніцтва беларускіх рачнікоў з калектывам металургічнага камбіната «Ост» у горадзе Айзенхютэнштат (ГДР). Па Дняпроўска-Бугскім канале — буйной транспартнай артары на паўднёвым захадзе Беларусі — жалезная руда для гэта-

га прадпрыемства і іншыя грузы дастаўляюцца ў Брэсцкі порт. Прычым паток іх пастаянна расце. У сувязі з гэтым значная частка воднага шляху рэканструявана, павялічылася яго прапуская здольнасць.

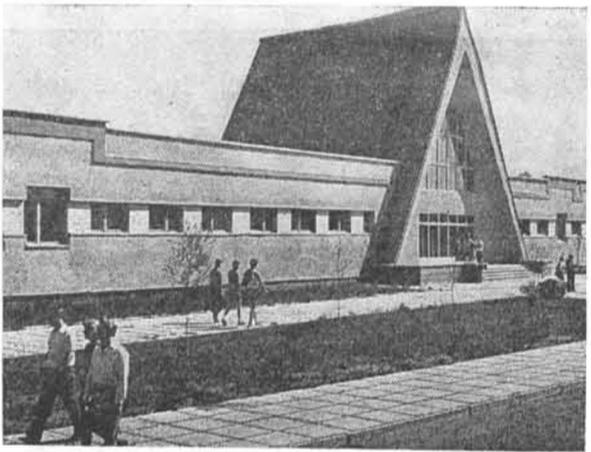
Сталі традыцыйнымі сустрэчы і абмен вопытам з транспартнікамі і іншымі спецыялістамі камбіната «Ост». Па просьбе сяброў з ГДР, якія знаходзіліся ў Брэсце на працягу некалькіх дзён з дзелавым візітам, была арганізавана пагрузка доменнай сыравіны ў вагоны толькі па гатунках. Гэта аблегчыла перапрацоўку яе на камбінаце «Ост».

ВЕСТКІ АД УСЮЛЬ

Недалёка ад цэнтральнай сядзібы саўгаса «Тарнава» Лідскага раёна на трох гектарах размясцілася новая на Гродзеншчыне фабрыка гародніны. Гэты гарадок пад шкляным дахам, напоўнены святлом і цяплом, адпраўляе ў магазіны Ліды і бліжэйшых раёнаў свежыя гуркі. Сёлета прадпрыемства паставіць насельніцтву 400 тон гуркоў і 120 тон памідораў. У перспектыве цяплічны гарод саўгаса намечана павялічыць удвая.

НА ЗДЫМКУ: выпускніца Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі аграном-агароднік Аліна ПАТАПЕНКА (злева) і брыгадзір Алена ПРОНСКАЯ даглядаюць таматы.

У Магілёве, на берэзе Дняпра, пабудаваны новы спартыўны комплекс. Тут два з'імяны басейны для трэніровак па акадэмічнаму веславанню і для заняткаў на байдарках і каное. Пад дахам комплексу размясціліся таксама спартыўная зала для агульнафізічнай падрыхтоўкі, медыцынскі кабінет, аднаўленчы цэнтр з плавальным басейнам, добраўпарадкаваныя бытавыя памяшканні, элінг для захоўвання інвентару, рамонтныя майстэрні. Працуе група здароўя, дзе людзі любога ўзросту атрымліваюць фізічную загартоўку і навукі па веславанню.

НА ЗДЫМКУ: вяслярная база ў Магілёве.

ПА РОЗНЫХ АДРАСАХ

Жлобінскаму доследнаму рамонтна-механічнаму заводу споўнілася п'ятнаццаць гадоў. За апошні час прадпрыемства расшырылася, праведзена рэканструкцыя многіх цэхаў. Цяпер завод вырабляе будаўнічыя металаканструкцыі, нестандартнае абсталяванне, новыя машыны, запчасткі, розныя інструменты.

Прадукцыю завода атрымліваюць будаўнікі Расійскай Федэрацыі, Украіны, Літвы, Грузіі, Арменіі, Малдавіі, рэспублік Сярэдняй Азіі і іншыя. Нестандарызаванае абсталяванне завода экспануецца на ВДНГ СССР.

ДАРОГА ДЛЯ ЭЛЕКТРАВАЗАЎ

Устаноўку бетонных апор пад мантажныя кантактныя сілавыя сеткі на станцыі «Баранавічы-Цэнтральныя» пачаў калектыў будаўніча-мантажнага поезда № 294. Адначасова вядуцца работы па электрыфікацыі магістралі на ўсім участку Стоўбцы — Баранавічы. На станцыі «Баранавічы — Цэнтральныя» будзеюцца дом сувязі, будынак энергаўчастка, рэканструюецца ламаматыўнае дэпо для прыёму і тэхнічнага абслугоўвання электравозаў. Электрыфікацыю ўчастка магістралі вырашана завяршыць ужо сёлета.

ВУЧОНЫЯ КЛАПОЦЯЦА

АБ ЗАХАВАННІ БІЯСФЕРЫ

АСЯРОДДЗЕ
І ЗДАРОЎЕ

Карэспандэнт «Голасу Радзімы» гутарыць з намеснікам дырэктара Беларускага навукова-даследчага санітарна-гігіенічнага інстытута, доктарам медыцынскіх навук Віталем ТАЛАПІНЫМ.

— Віталь Іванавіч, у красавіку на базе вашага інстытута адбылося пасяджэнне навуковага савета па праблемах гігіены Акадэміі медыцынскіх навук СССР. Што абмяркоўвалася на ім і чаму яно праводзілася ў Мінску?

— Уплыў навукова-тэхнічнага прагрэсу на біясферу няўхільна ўзрастае. Сёння ўжо недастаткова ведаць і ўмець прадухіляць толькі відавочныя працэсы, што так ці інакш уплываюць на навакольнае асяроддзе і здароўе чалавека. Каб зберагчы прыроду ад непажаданых вынікаў пры растучай вытворчай дзейнасці чалавека, патрэбна глыбокае прагназіраванне магчымых змяненняў у біясферы, эфектыўнае ўкараненне ў практыку навуковых даследаванняў. Гэтыя праблемы і абмяркоўвалі вядучыя вучоныя-гігіеністы з саюзных рэспублік, Масквы і Ленінграда.

А месца правядзення абумоўлена перш за ўсё дасягненнямі беларускіх вучоных у развіцці гігіенічнай навукі. І на прайшоўшым савеце ўдзельнікі высока ацанілі наш уклад. У прыватнасці, у рэспубліцы распрацаваны прагнозы магчымых змяненняў у біясферы і звязаных з імі паказчыкаў стану здароўя насельніцтва на перыяд да 1990 года. Гэта рэспрацоўка ўкараняецца ў практыку. Ёю карыстаюцца Дзяржплан БССР, Цэнтральнае статыстычнае ўпраўленне, Міністэрства аховы здароўя і іншыя арганізацыі рэспублікі. Створана гігіенічная характарыстыка планіроўкі і водазабеспячэння гарадоў і сельскіх населеных пунктаў, ацэнена водазаборная плошча і якасць вады азёраў нарчанскай групы, выданы рэкамендацыі па выкарыстанню біялагічных сажалак у якасці збудаванняў для даачысткі сцёкавых вод. Гэтыя рэкамендацыі выкарыстоўваюць праектныя інстытуты краіны. Вынікі даследаванняў інстытута па санітарнай ахове паверхневых вод увайшлі ў «Генеральную схему комплекснага выкарыстання і аховы водных рэсурсаў СССР». Інстытут выявіў стан навакольнага асяроддзя ў раёнах буйных жывёлагадоўчых комплексаў, вывучыў эфектыўнасць розных метадаў ачысткі і абясшкоджвання адходаў жывёлагадоўлі...

У актыве беларускіх гігіеністаў яшчэ шмат вырашальных вялікіх і малых праблем, над многімі мы паспяхова працуем зараз.

— У друку паведамлялася аб жавальнай гумцы ... супраць курэння, якую прапанаваў ваш інстытут. Раскажыце аб гэтым.

— У барацьбе з дрэннай звычайкай мы таксама прынялі ўдзел, і нам удалося знайсці даволі эфектыўны сродак. Многія, хто ўдзельнічаў у шырокіх клінічных выпрабаваннях гумкі, кінулі курць альбо зменшылі ўжыванне цыгарэт да мінімуму. Мы атрымліваем шмат пісем з розных куткоў краіны і з-за мяжы з просьбай даслаць гумку «за любыя грошы»...

Зразумела, што пасля ўсебаковых выпрабаванняў (а на гэта патрэбен немалы час), будзе наладжаны масавы выпуск гумкі. Даследаванні ў гэтым напрамку працягваюцца.

— Гумка — гэта самае значнае з апошніх дасягненняў інстытута?

— Самае значнае, як кажуць, тое, што яшчэ будзе зроблена... А сёння ў ліку важкіх знаходак бальзам лясны «А», а таксама яго сінтэтычныя заменнікі, стымулятар росту хмелю. Гэтыя рэчывы разам з антыбактэрыяльнай гумкай прапанавана экспанавач на нацыянальнай выстаўцы СССР у Японіі і Заходнім Берліне.

Зазначу, што бальзам лясны «А» і яго сінтэтычны сабра аказаліся вельмі прыдатнымі дэзінфіцыруючымі і дэзадарыруючымі сродкамі ў жывёлагадоўлі. Іх можна распыскаваць аэразолямі, каларыферамі альбо свабодным выпарэннем. Бальзам у тры разы зніжае канцэнтрацыю бактэрыяў у памяшканні фермы, да 30 працэнтаў павышае прывагу жывёл, да сямі разоў зніжае захворванне бронха-пнеўманіямі і іншымі хваробамі.

Як бачыце, вынікі даследаванняў нашых вучоных выкарыстоўваюцца ў розных галінах народнай гаспадаркі і медыцыне. За мінулае дзесяцігоддзе ад укаранення распрацовак інстытута атрымана прамая эканомія сродкаў — 5 мільянаў рублёў. А здаравенны эфект! Да яго дададзім 19 аўтарскіх пасведчанняў на вынаходствы і два замежныя патэнты, узнагароды ВДНГ СССР. Раслі і кадры. Абаронены 31 кандыдацкая і 3 доктарскія дысертацыі, падрыхтавана да выдання 14 навуковых зборнікаў і манаграфій, апублікаваны сотні навуковых прац, зацверджана 30 метадычных рэкамендацый, укаранены 202 навуковыя распрацоўкі.

Такі наш рахунак сёння. А ў перспектыве, як падкрэслівалася на пасяджэнні савета, вучоным трэба актывізаваць комплексныя даследаванні праблем уздзеяння навакольнага асяроддзя на здароўе людзей, пошук эфектыўных метадаў аховы ад шуму і вібрацыі, распрацоўку новых спосабаў утылізацыі адходаў у прамысловасці і сельскай гаспадарцы.

Гутарку вёў
Георгій ПАВУЛЯ.

50 000 САВЕЦКІХ ДЗЯРЖАЎНЫХ БЮДЖЭТАЎ

БЕЗ ДЭФІЦЫТУ

Так, у Савецкім Саюзе існуе 50 000 дзяржаўных бюджэтаў, нават крыху больш. Імёна дзяржаўных бюджэтаў, а не фінансавых планаў або каштарысаў асобных прадпрыемстваў і ўстаноў (такіх больш за паўтара мільёна). Вось як іны размяркоўваюцца на «паверххах»: агульнадзяржаўны бюджэт — 1, бюджэты саюзных рэспублік — 15, аўтаномных рэспублік — 20, аўтаномных абласцей — 8, аўтаномных акруг — 10, краёў і абласцей — 128, раёнаў — 3 196, гарадоў — 2 089, пасёлкаў — 3 863, сельскіх — 41 511. Лёгка падлічыць, што атрымліваецца больш за 50 тысяч.

Уладальнікам і распарадчыкам сродкаў кожнага бюджэту з'яўляецца адпаведны Савет народных дэпутатаў, які выбіраецца насельніцтвам шляхам усеагульнага прамога і тайнага галасавання — ад сельскага Савета да Вярхоўнага Савета СССР.

Фарміраванне бюджэтаў пачынаецца знізу ўверх — ад сяла і горада да агульнадзяржаўнага. Сельскі або гарадскі Савет прыкладна ў красавіку пачынаюць вызначаць, якія ў яго могуць у будучым годзе быць даходы і на што іх лепш зрасходаваць. Да даходаў адносяцца адлічэнні ад прыбытку размешчаных на тэрыторыі данага Савета прамысловых, сельскагаспадарчых, транспартных, гандлёвых, вядомасных і іншых прадпрыемстваў. Існуе пэўны парадак узноса ад прыбытку ў бюджэт. Напрыклад, калгасы і кааператывы гандаль уплачваюць падаходны падатак у размеры 35 працэнтаў прыбытку. Дзяржаўныя прадпрыемствы ўносяць, у залежнасці ад узроўню іх рэнтабельнасці, ад 10 да 90 працэнтаў прыбытку. У даходы мясцовых бюджэтаў уключаюцца таксама часткова падаткі, што плаціцца насельніцтвам. Іх доля невысокая, каля 9 працэнтаў усіх даходаў бюджэту.

Фарміруючы свой праект бюджэту на наступны год, сельскія і пасялковыя Саветы выходзяць, зразумела, з таго, што ўсе патрэбнасці адразу не задаволяць. З цяжкасцю плана іны ведаюць, як будзе павялічвацца аб'ём дзейнасці прадпрыемстваў у надыходзячым годзе, колькі будзе прыбытку, які будзе фонд заробтнай платы працоўных. У даставанні да гэтых даных і фарміруецца праект бюджэту.

Затым ён наступае на абмеркаванне сесіі данага Савета, у якім удзельнічае актыў: розныя камісіі, выбраныя з мясцовага насельніцтва, прадстаўнікі прафсаюзаў, маладзёжных арганізацый. У цэлым па краіне актыў Саветаў налічвае каля 30 мільёнаў чалавек.

Адобраны сесіяй Савета праект сельскага або пасялковага бюджэту наступае на разгляд раённага Савета. Сутнасць разгляду звычайна заключаецца ў праверцы абгрун-

таванасці разлікаў і, як правіла, некаторым «урэзванні апетытаў». Сума сельскіх і пасялковых бюджэтаў плюс праект бюджэту самога раёна разглядаецца Саветам дэпутатаў раёна і пасля адабрэння накіроўваецца ў вобласць (край, акругу, аўтаномную рэспубліку). Так, падмаючыся з прыступкі на прыступку і абрастаючы ўсё новымі рангамі бюджэтаў, фарміруецца агульнадзяржаўны бюджэт.

У Вярхоўным Савеце СССР, у кожнай з яго палат (Савеце Саюза і Савеце Нацыянальнасцей), маюцца выбраныя з ліку дэпутатаў планова-бюджэтныя камісіі. Іны разглядаюць унесены ўрадам праект бюджэту на будучы год і з шэрагам змяненняў і ўдакладненняў прадстаўляюць яго на разгляд сесіі Вярхоўнага Савета СССР.

Пасля абмеркавання Вярхоўны Савет з тымі або іншымі папраўкамі прымае Закон аб дзяржаўным бюджэце. Якраз такая ж сесія Вярхоўнага Савета саюзнай (і аўтаномнай) рэспублікі прымае свой, рэспубліканскі бюджэт. І так — да бюджэту сяла і пасёлка.

Як жа пры такім разгрупаванні сродкаў на 50 тысячам бюджэтаў дасягаецца развіццё эканомікі па адзінаму народнагаспадарчаму плану? Растворачу на прыкладзе. Дапусцім, у плане на 1982 год нейкаму гораду прадугледжаны аб'ём капітальнага будаўніцтва ў суме васьмі мільёнаў рублёў. Гэта сума і будзе фігурыраваць у бюджэце горада на капітальныя ўкладанні. А што канкрэтна будаваць на гэтыя 8 мільёнаў, колькі жылых дамоў і школ, водаправод, хлебзавод або кінатэатр — гэта вырашыць сам Савет горада.

Выкананнем бюджэту займаецца фінансавая сістэма: Міністэрства фінансаў СССР, міністэрствы саюзных і аўтаномных рэспублік, а на месцах — фінансавыя аддзелы адпаведных мясцовых Саветаў. Кантроль ажыццяўляюць спецыяльныя камісіі з дэпутатаў — членаў прафсаюзных і іншых грамадскіх арганізацый.

У Савецкім Саюзе адзіны бюджэт, гэта значыць няма ніякіх-небудзь спецыяльных дадатковых фондаў дзяржаўных сродкаў, якія не былі б падпарадкаваны юрысдыкцыі Вярхоўнага або мясцовых Саветаў.

За 37 пасляваенных гадоў Дзяржаўны бюджэт СССР не ведаў дэфіцыту: ён выконваўся з перавышэннем даходаў над расходам. Сродкі, якія накаптваюцца, перадаюцца банкам для крэдытавання прадпрыемстваў і насельніцтва. Бездэфіцытнасць бюджэту тлумачыцца вельмі проста: прадпрыемствы належаць дзяржаве. І іх накіраванні ідуць па карысці ўсяго грамадства, а не ў сейфы манаполій.

Аляксандр БІРМАН,
доктар эканамічных навук.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

ЛЮДСКАЯ ДАБРАТА

1. ЖЫВІЦЕ НА ЗДАРОУЕ...

Дзяляціны стаяць над Нёманам. Здаецца, добры сейбіт высыпаў з сявёнкі гэтыя сялянскія хаты, і рассыпаліся яны па крутым беразе ракі. Святая, як хлеб, ласкавая, як маці, вёска шырока расчыняе дзверы і для незнаёмых ёй людзей, прымае пад свой дах.

Так здарылася з Наталляй і Аляксеем Жданавымі. Прыхілілі іх Дзяляціны і прытулак далі. Знайшлі яго ў хаце зусім чужога і незнаёмага ім чалавека. Аляксандр Бесараб, збіраючыся на пастаяннае жыхарства ў Мінск да сына, сказаў: «Засяляюцца, людзі добрыя, назаўжды ў маю хату і жывіце на здароўе. А платы ніякай не трэба...»

Вось і жывуць сібіракі ў беларускай вёсцы.

— Мясціны вельмі прыгожыя тут, — гаворыць Аляксей Іванавіч.

— А людзі яшчэ лепшыя, — дадае гаспадыня. — Толькі мы прыехалі, — усміхаецца, — а суседка Вольга Чарткова забягае з поўным гарлачом малака. «Выпіце з дарогі свежыя малака». Радасна так стала на сэрцы.

І дзедзі Жданавых (а іх шацёра) таксама палюбілі вёску, яе жыхароў.

Аляксей Іванавіч адразу на работу ўладкаваўся. Ён токар па прафесіі. Яго рукі вельмі спатрэбіліся ў мясцовым саўгасе «Вераскава». Шанавалі яго і ў далёкай Сібіры. Але дактары параілі змяніць клімат. Вось і прыехаў ён у Дзяляціны. І не шкадуе, бо знайшоў у вёсцы над Нёманам другую радзіму.

2. ГАЛЫША

Надоўга пакінуў сваю родную вёску Дзяляціны Віктар Грос. Павяла хлопца дарога. І рашыў ён стаць скульптарам. Вучыўся спачатку ў інстытуце, шукаў сваю тэму і працаваў, працаваў... І васьм'ю ў родных мясцінах. Непазнавальна яны змяніліся за гэтыя гады. Дзяляціны папрыгажэлі, пабагацеў саўгас. Заможна жывуць сяляне. Вось толькі памяць аб вайне... Больш 50 вяскоўцаў загінула ў вогненнай віхуры.

Тады і нарадзілася ў маладо-

га скульптара думка стварыць помнік... А праз некаторы час у саўгасе атрымалі тэлеграму: «Прысылайце ў Мінск машыну...»

За помнікам паехаў брат Віктара — Уладзімір Грос, саўгасны шафёр. Ён і прывёз яго у вёску. І стаіць цяпер у парку, што ў цэнтры Дзяляцін, бронзавы салдат з аўтаматам у руках. Схіліў галаву вечны вартавы памяці загінуўшых. А на чорнай пліце — прозвішчы... Прозвішчы тых, хто не прыйшоў з вайны ў Дзяляціны.

Нязграбна некалькі выцёрла вочы на ветры Варвара Мамчыц: — Толькі імя і засталася ад майго гаспадары...

...Мамчыц Уладзімір, Мамчыц Дзмітрый, Мамчыц Фама, Мамчыц Гальяш...

Не, гэта не супадзенне. Чатырох сыноў адправіла на бітву з фашызмам Марыя Мамчыц, ды так і не дачакалася іх...

Аляксандр Ляўкевіч, саўгасны электрык, расказваў, як усталявалі помнік, як зямляк іхні, скульптар Віктар Грос, адмовіўся ад платы за працу.

— А ведаеце, каго ўвасобіў скульптар? Гальяша Мамчыца, такі ж мужны, моцны, рослы, шыракаплечы.

3. ЖУРАЎЛІНЫ КЛІН

Уладзімір Калінічэнка — украінец, з Вінніцкай вобласці. А жыве які ўжо год у Дзяляцінах. Механізатар. Арэ, сее, убірае збяжыну ў саўгасе «Вераскава».

Сям'і Уладзіміра Калінічэнка ў свой час выдзелілі кватэру з усімі выгодамі. Падростаюць трое дзяцей. Самую маленькую дачушку назвалі ласкавым украінскім імем — Аксана...

Сустрэўся я з гэтым чалавекам некалькі гадоў, якраз у той час, калі ляцелі журавы, несучы на сваіх крылах цёплы майскі дождж...

Мы стаялі з Калінічэнкам на тым, што ўзараным полі.

— Журавы па аднаму не лятаюць, — заўважыў ён. — Вось...

І падумалася тады: «Людзі таксама ў адзіноце не могуць. Адною сям'ёй жывуць на сваёй Радзіме!»

М. КАРАЛЁУ,
Навагрудскі раён.

І. ПРАЗ 30 ГАДОЎ

Калгасу «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна ўсяго 30 гадоў. У 1952 годзе шэсць невялікіх, разораных вайной вёсак аб'ядналіся ў адну гаспадарку. Разам, грамадой лягчы і новы дом пабудоваць, і поле засеець, і людзей накарміць. А ўсё ж гэта было тады праблемай. У той год, калі аб'ядналіся, калгас здолеў набыць першы аўтамабіль. У адной са справаздач таго часу, якая захоўваецца цяпер як памяць, запісана, што гаспадарка атрымлівала збожжа па 5,9 цэнтнера з гектара, бульбы — 58 цэнтнераў. У калгасе было 137 кароў, 134 галавы свіней. Грашовы даход склаў 14 тысяч 31 рубель.

НА ЗДЫМКАХ: адна з новых вуліц вёскі Расна, цэнтра калгаса «Савецкая Беларусь»; у сельскім рэстаране; сястрычкі Тая і Лена ГЕРАСІМУК наведваюць калгасны дзіцячы сад. Восенню старэйшая пойдзе ў першы клас.

ДРУГОЙ СПЕЦЫЯЛЬНАЙ СЕСІІ ГЕНЕРАЛЬНАЙ АСАМБЛЕІ ААН

Ад імя Савецкага Саюза, ад імя 269-мільённага савецкага народа я звяртаюся да Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, якая сабралася на сваю другую спецыяльную сесію на пытаннях раззбраення.

Вялікія і адказныя задачы стаяць перад сесіяй. На яе парадку дня рад пытанняў першараднага значэння.

Але калі выдзеліць самае важнае, набалелае, што хваляе цяпер людзей ва ўсіх кутках нашай планеты, над чым б'ецца думка дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў у многіх краінах свету, то гэта клопаты аб тым, каб спыніць бясконцае нарошчванне ўсё больш разбуральных відаў зброі, дабіцца пералому да паляпшэння міжнародных адносін, не дапусціць ядзернай катастрофы.

У палітыцы Савецкага Саюза клопаты аб міры з'яўляюцца галоўнымі. Мы перакананы, што ніякія супярэчнасці паміж дзяржавамі або групамі дзяржаў, ніякія адрозненні ў грамадскім ладзе, укладзе жыцця або ідэалогіі, ніякія неадкладныя інтарэсы не могуць заслабіць фундаментальную, агульную для ўсіх народаў неабходнасць — зберагчы мір, прадухліць ядзерную вайну.

Сёння, як ніколі раней, ад усіх дзяржаў патрабуюцца мэтанакіраваныя, узважаныя дзеянні ў імя гэтай высокай мэты.

Кіруючыся імкненнем зрабіць усё, што ад яе залежыць, каб адвесці ад народаў пагрозу ядзернага спусташэння і ў канчатковым выніку выключыць з жыцця чалавечства самую яго магчымасць, Савецкая дзяржава ўрачыста заяўляе:

Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік прымае на сябе абавязацельства не прымяняць першым ядзерную зброю.

Гэта абавязацельства ўступае ў сілу неадкладна, у момант яго абнародвання з трыбуны Генеральнай Асамблеі ААН.

Чаму Савецкі Саюз ідзе на такі крок ва ўмовах, калі ўваходзячы ў групоўку НАТО ядзерныя дзяржавы, у тым ліку ЗША, не робяць сакрэта з таго, што іх ваенная дактрына не толькі не выключае магчымасці прымянення ядзернай зброі першымі, але фактычна будуча на гэтай небяспечнай пазіцыі?

Прымаючы гэта рашэнне, Савецкі Саюз выходзіць з таго бяспрэчнага і вызначальнага ў сучаснай міжнароднай абстаноўцы факта, што ядзерная вайна, калі б яна пачалася, магла б азначыць разбурэнне чалавечай цывілізацыі, а магчыма, і гібель самога жыцця на зямлі.

Значыць, найвышэйшы абавязак кіраўнікоў дзяржаў, якія ўсведамляюць сваю адказнасць за лёс міру, прыкладзіць усё намаганні для та-

го, каб ядзерная зброя ніколі не была пушчана ў ход.

Народы свету маюць права чакаць, што ўслед за рашэннем Савецкага Саюза будуць зроблены сустрэчныя крокі з боку іншых ядзерных дзяржаў. Калі іншыя ядзерныя дзяржавы возьмуць на сябе такое ж яснае і дакладнае абавязацельства не прымяняць першымі ядзернай зброі, гэта на практыцы было б раўназначна забароне наогул прымянення ядзернай зброі, за што выступае пераважная большасць краін свету.

Зразумела, Савецкі Саюз будзе і ў далейшым будаваць сваю палітыку з улікам таго, як павядуць сябе іншыя ядзерныя дзяржавы, ці прыслухоўваюцца яны да голасу разважнасці і возьмуць з нас добры прыклад або ж будуць штурхаць свет уніз па нахільнай плоскасці.

Ініцыятыва Савецкага Саюза мае таксама на мэце павысіць ступень давер'я ў адносінах паміж дзяржавамі. А гэта асабліва важна ў цяперашняй міжнароднай абстаноўцы, калі давер'е моцна падавана дзеяннямі тых, хто спрабуе зламаць існуючую раўнавагу сіл, дабіцца ваеннай перавагі над Савецкім Саюзам і яго саюзнікамі, пусціць пад адхон тое пазітыўнае, што нясе з сабой палітыка разрадкі.

Ваенна-палітычныя стэрэатыпы, атрыманыя ў спадчыну ад часоў былой манополіі на атамную бомбу, аджылі свой век. Рэальнасці сённяшняга дня патрабуюць прыняцця новага падыходу да пытанняў вайны і міру. Акцыя, ажыццяўляемая цяпер Савецкім Саюзам, аблягчае магчымасць інакш глянуць на ўвесь комплекс праблем, звязаных з абмежаваннем і скарачэннем узбраенняў, асабліва ядзерных, аблягчае справу раззбраення ў цэлым.

Тыя велізарныя дасягненні, якіх дабіўся творчы і тэхнічны геній чалавечства, даюць магчымасць народам адкрыць новую главу ў сваёй гісторыі. Ужо цяпер ёсць сапраўды неабсяжныя магчымасці для таго, каб пачаць вырашэнне такіх агульначалавечых праблем, як барацьба з голадам, хваробамі, галечай і многіх іншых. Але для гэтага неабходна, каб навукова-тэхнічны прагрэс быў пастаўлен выключна на службу мірным імкненням людзей.

Савецкі Саюз прымае на сябе абавязацельства не прымяняць ядзерную зброю першым, будучы ўпаўнёмым у сіле разумнага сэнсу, з верай у магчымасці чалавечства пазбегнуць самазнішчэння, забяспечыць мір і прагрэс для цяперашняга і будучых пакаленняў.

Далей хацелася б прыцягнуць увагу прадстаўнікоў дзяржаў, якія сабраліся на спецыяльную сесію Генеральнай Асамблеі ААН, да наступнага пытання.

У пошуках мер, якія рэ-

альна спынілі б гонку ўзбраенняў, многія палітычныя і грамадскія дзеячы розных краін звяртаюцца ў апошні час да ідэі замарожвання, інакш кажучы спынення далейшага нарошчвання ядзерных патэнцыялаў. Не ўсё адназначна ў выказваемым на конт гэтага меркаваннях, але ў цэлым, як нам уяўляецца, яны ідуць у правільным напрамку. Мы бачым у іх адлюстраванне глыбокай трывогі людзей за свой лёс. Вобразна кажучы, людзі галасуюць за тое, каб была захавана вышэйшая каштоўнасць у свеце — чалавечае жыццё.

Ідэя ўзаемнага замарожвання ядзерных арсеналаў — як першага кроку на шляху іх скарачэння, а ў канчатковым выніку і іх поўнай ліквідацыі — блізка савецкаму пункту гледжання. Больш таго, ад нашай краіны зыходзяць і канкрэтныя прапановы, накіраваныя на тое, каб спыніць гонку ядзерных узбраенняў у колькасных і якасных адносінах.

І, нарэшце, яшчэ адно пытанне, міма якога, на наш погляд, не можа прайсці Генеральная Асамблея ААН.

Пры ўсёй небяспецы, якую нясе з сабой ядзерная зброя, нельга забываць аб тым, што ў арсеналах дзяржаў існуюць і іншыя сродкі масавага знішчэння, у тым ліку хімічная зброя. Страшна падумаць, але ж гэта факт, што дастаткова некалькіх кілаграмаў атрутнага рэчыва з тых дзесяткаў тысяч тон, якія знаходзяцца на ўзбраенні некаторых краін, для таго, каб знішчыць некалькі мільёнаў чалавек. А ў дапаўненне да гэтага разгортваюцца новыя праграмы вытворчасці яшчэ больш вытанчанага смертаносных відаў хімічнай зброі.

Неабходна зрабіць усё, каб хімічнай зброі не засталася месца на зямлі. Савецкі Саюз — перакананы прыхільнік гэтага. Мы гатовы без прамаўлення дагаварыцца аб поўнай забароне хімічнай зброі і ліквідацыі яе запасаў.

У цэлым Савецкі Саюз за рух наперад на ўсіх напрамках, дзе адкрываюцца магчымасці для абмежавання і кардынальнага скарачэння ўзбраенняў — няхай гэта будзе ядзерная зброя, іншыя віды зброі масавага знішчэння або звычайныя ўзбраенні. Няма такога віду ўзбраенняў, які Савецкі Саюз не быў бы гатоў абмежаваць або забараніць на ўзаемнай аснове.

Хацелася б выказаць упэўненасць у тым, што спецыяльная сесія Генеральнай Асамблеі ААН па раззбраенню дасць дзейны імпульс спыненню гонкі ўзбраенняў, пераходу да практычных мер рэальнага раззбраення. Тым самым яна апраўдае надзеі, якія ўскладаюць народы на такі прадстаўнічы форум.

Жадаю ўдзельнікам сесіі плённай работы на карысць народаў, на карысць усеагульнага міру.

Л. БРЭЖНЕУ.

пішуць землякі

РЭЦЭПТ ПРСТЫ

Самае вялікае жаданне цяпер, — каб на нашай маленькай планеце заўсёды былі мір і дружба паміж народамі. Аб гэтым марыць мільёны людзей на ўсіх кантынентах. Але аднаго жадання сёння мала. Трэба дзейнічаць.

Імперыялізм заўсёды спрабаваў чыніць усялякія перашкоды сацыялістычным краінам і, у першую чаргу, нашай Радзіме. Міралюбівай знешняй палітыцы сацыялізму заўсёды спрабавалі проціпаставіць палітыку пагроз і насілля. Як паказвае гістарычны вопыт, такія спробы канчаліся правалам. Але ўрокі гісторыі не заўсёды могуць трапіць у некаторыя, занадта цвёрдыя галовы. Вось і сёння імперыялізм, на чале якога стаіць самая рэакцыйная за апошнія гады ў ЗША адміністрацыя прэзідэнта Рэйгана, з новай сілай разгортвае кампанію паклёпу і нянавісці супраць нашай Радзімы і размахвае перад усім светам ядзернай дубінай. Савецкі Саюз нават абвінавачвае у тым, што сістэму капіталізму ахапіў эканамічны крызіс. Тут, у заходнім свеце, справы сапраўды ідуць не лепшым чынам. Расце беспрацоўе, разараюцца дробныя прадпрыемствы і фермеры. Толькі за мінулы год у ЗША перастала існаваць 1 600 так званых сямейных фермерскіх гаспадарак.

Не лепшыя справы і ў Канадзе. Многія дробныя фермеры расравілі апетыт у часы, калі былі добрыя цэны на пшаніцу. Тады яшчэ нікога не думалі караць байкотамі, эмбарга і санкцыямі. І вось яны ўздумалі хутка разбагацець.

Але тут адміністрацыі былога прэзідэнта ЗША Джымі Картэра ўздумалася «пакараць» Савецкі Саюз за падзеі ў Афганістане. Быў аб'яўлены байкот Маскоўскай алімпіяды, было аб'яўлена эмбарга на гандаль, у тым ліку і пшаніцай. Кансерватыўны ўрад Канады рабалепа паследаваў за дзядзькам Сэмам. А цэны, асабліва на збожжа, як ветрам здзьмула. Як гаворыцца, з гары ды ў лужыну. Так і па сёння не выберамся адтуль. Затое працэнты на пазыкі растуць, нібы грыбы.

Вось і давялося многім фермерам расстацца не толькі з марамі аб мільёнах, але і са сваімі ўласнымі фермамі. У банкіраў жа няма ў сэрцы ні жаласці, ні міласці. Прышоў час — плаці або адыходзь. Зразумела, што і беспрацоўныя, і тыя, хто баіцца страціць работу, і фермеры, якія трымаюцца за матухну зямлю, абурваюцца. Прапаюваюць мяняць урад. Але гэта ўсё роўна, што мяняць чорную кошку на белую або рыжую, а потым наадварот. Няўжо цяжка дадумацца, што такі метада паляпшэння эканомікі ў капіталістычным грамадстве даўно страціў сваю сілу. Настаў іншы час. Ён патрабуе іншага падыходу, іншага лякарства ад стаўшых хронічнымі хвароб капіталізму.

На наш погляд, рэцэпт для гэтых хвароб адзін і складаецца ён з простых кампанентаў. Па-першае, не нарошчванне варажасці паміж народамі і рознай смертаноснай зброі, а разрадкі і раззбраенне. Па-другое, не байкот, эмбарга і розныя санкцыі, а дружба і ўзаемавыгадны гандаль. Па-трэцяе, узаемны абмен культурнымі і навуковымі

дасягненнямі ва ўсіх галінах, асабліва ў медыцыне, каб на навуцы лячыць, а не забіваць мільёны людзей. Варта таксама адмовіцца ад ролі жандараў у чужых краінах. Бо тым, хто спрабуе ўзяць на сябе гэтую ролю, хапае паліцэйскай работы ў сябе дома. Трэба ліквідаваць сотні ваенных баз на чужых тэрыторыях паблізу Савецкага Саюза і краін сацыялістычнага лагера. Барацьбітам за мір ва ўсім свеце неабходна яшчэ больш энергічна прыкладаць усе намаганні ў святой і справядлівай барацьбе супраць жудаснай смерці ад варварскай зброі.

У нас некалькі лягчэй стала на душы, калі па праграме «Мэн Элайф» паглядзелі па тэлебачанню выступленне аднаго епіскапа і іншых служыцеляў царквы. Яны гаварылі аб жудасных выніках прымянення ядзернай зброі ў густанаселеных месцах нашай планеты, выступалі і супраць ядзернай і любых іншых войнаў. Запомніце такі момант. Вядучы спытаў: «Добра. Дапусцім, што вам удалася ўгаварыць цяперашняга адміністрацыю прэзідэнта Рэйгана і кіраўнікоў НАТО ў аднабаковым парадку адмовіцца ад ядзернай зброі. Як жа вы думаеце: паследуюць за намі рускія, ці мы, «свабодны свет», акажамся ў безвыходным становішчы заложнікаў?» — «Мы думаем, — адказаў епіскап, — што Савецкі Саюз пад цяжарам сусветнай грамадскай думкі, думкі мільёнаў барацьбітоў за мір, акажацца як бы ў пастцы, выйсе з якой толькі адно — за намі, да раззбраення. Даглядзеўшы праграму да канца, мы падумалі: «Ну што ж, дзякуй і за гэта». Але чаму ж ні слова не было сказана аб тым, што Савецкі Саюз — наша любімая Радзіма, з першых дзён свайго існавання цвёрда праводзіць міралюбіваю знешнюю палітыку, выступае за мірнае суіснаванне дзяржаў з рознымі сацыяльнымі сістэмамі? Чаму ні слова аб Звароце Вярхоўнага Савета СССР да парламентаў і народаў свету, дзе выказана сур'ёзная заклапочанасць у сувязі з тым, што абстаноўка ў свеце становіцца ўсё больш небяспечнай, змяшчаецца заклік да актыўных дзеянняў у імя міру і міжнароднай бяспекі? Ні слова не было сказана аб савецкай ідэі стварэння бяз'ядзерных зон у Еўропе. Стварэнне такіх зон магло б стаць добрым прыкладам і выклікаць ланцуговую рэакцыю ў іншых кутках планеты. Леанід Ільіч Брэжнеў гаварыў, што крэда Краіны Саветаў у знешняй палітыцы — гэта мір, мір для ўсіх, мір надзейны, справядлівы і непарушны! Відаць, гэты епіскап, як і многія іншыя прыхільнікі міру ў ЗША, нічога аб гэтым не ведае. А можа быць па іншых прычынах не гавораць аб гэтым? Слушаючы іх, недаведаны чалавек сапраўды вырашыць, што гэта іменна паўночныя амерыканцы разам са сваім прэзідэнтам і яго адміністрацыяй так настойліва і старанна клопцяцца аб міры. Для чаго ж тады яны асігнаюць мільярдныя долары на самую бесчалавечную нейтронную зброю? Няўжо яны не думаюць аб тым, што падобнымі дзеяннямі ганьбяць сябе перад будучымі пакаленнямі?!

Надзея і Рыгор
МАРТЫНЮКІ.

Канада.

Вялікая работа па героіка-патрыятычнаму выхаванню моладзі праводзіцца ў сярэдняй школе саўгаса «Загальскі» Любанскага раёна. Юныя патрыёты адшукваюць імёны невядомых герояў, што загінулі пры вызваленні беларускай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, аднаўляюць партызанскія зямлянікі, бяруць шэфства над інвалідамі вайны, сем'ямі былых франтавікоў і партызан.

НА ЗДЫМКУ: у гасцях у школьнікаў ветэран Вялікай Айчыннай вайны Сцяпан КАРНЕЕУ.

Фота А. НИКАЛАЕВА.

НА МОВАХ СВЕТУ

У сённяшнім нумары газеты з'явілася новая рубрыка — «На мовах свету». Пад гэтай рубрыкай мы будзем змяшчаць матэрыялы, якія расказваюць пра кнігі і асобныя творы беларускіх аўтараў, што выдаюцца за мяжой, а таксама ў нашай краіне на замежных мовах.

БАЛГАРЫЯ

Імя паэта і перакладчыка Ніла Гілевіча добра ведаюць у Балгарыі. Выдатны балгарскі паэт, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, намеснік старшыні Саюза балгарскіх пісьменнікаў Младэн Ісаеў сказаў пра Ніла Гілевіча, што «ён пабудоваў мост паміж душамі балгарскіх паэтаў і беларускімі чытачамі». За актыўную перакладчыцкую дзейнасць, за прапаганду балгарскай літаратуры ў Савецкім Саюзе Ніл Гілевіч удасцены высокай узнагароды Народнай Рэспублікі Балгарыі — ордэна Кірылы і Мяфодзія I ступені.

Першае выданне твораў Ніла Гілевіча ў Балгарыі з'явілася ў 1968 годзе ў выдавецтве «Народна культура» ў серыі «Савецкія паэты». У той жа серыі выйшлі таксама кнігі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петруся Броўкі, Аркадзія Куляшова, Максіма Танка, Пімена Панчанкі і Анатоля Вялюгіна. Ныдаўна гэтак жа выдавецтва выпусціла новую кнігу паэзіі Ніла Гілевіча «Жывень і арыш». У яе перакладзе прынялі ўдзел выдатныя балгарскія паэты, вядомыя перакладчыкі, добрыя сябры Беларусі — Элісавета Баграна, Найдан Выхаў, Марка Ганчаў, Андрэй Германнаў, Марын Георгіеў, Іван Давыдкаў, Аляксандр Муратаў, Стэфан Паптанеў, Хрыста Радзюўскі, Анастас Стаянаў, Іван Цанеў. Прадмову напісаў Найдан Выхаў.

ЧЭХАСЛАВАКІЯ

Усходнеславацкае выдавецтва ў Кошыцах выпусціла аповесць Івана Пташнікава «Лонва». У анатацы да кнігі сказана: «Аповесць «Лонва» прадстаўляе славацкаму чытацкаму асяродку талент пражанца Івана Пташнікава, выразную індывідуальнасць сучаснай беларускай літаратуры. Лонва сімвалізуе трагедыю многіх вёсак, якія паўсталі з попелу фашысцкіх пажараў».

Пераклаў аповесць на славацкую мову Юрай Андрыччак. Ён параўнаўча ныдаўна пачаў папулярываць творы беларускай літаратуры ў Славакіі. Але на яго творчым рахунку ўжо пераклады кніг паэзіі Максіма Танка «Глыток вады» (1975), зборніка беларускай паэзіі «Моваю сэрца» (1978, разам

з Геленай Крыжанавай-Брызнавай), паасобных твораў Я. Купалы, Я. Коласа, А. Куляшова, А. Пысіна, П. Панчанкі, Н. Гілевіча, А. Грачанікава, У. Паўлава, А. Рязанова. Сёлета ў яго перакладзе выходзяць зборнік вершаў П. Макаля і кніга беларускіх народных казак.

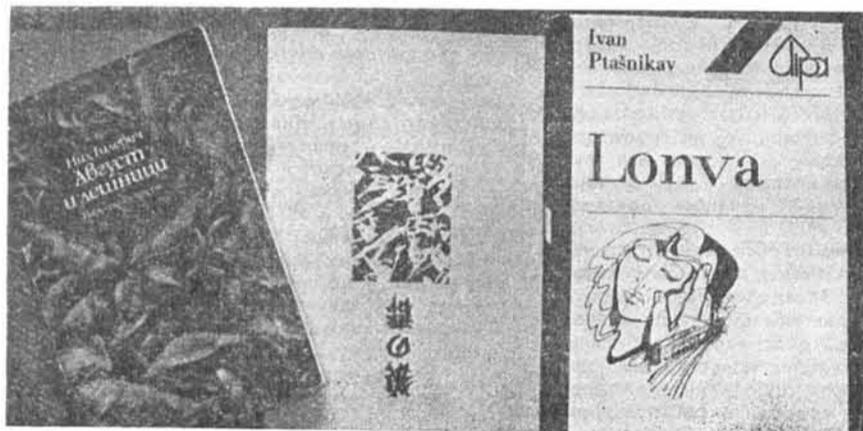
ЯПОНІЯ

Пра творчасць Васіля Быкава беларускі крытык Алесь Адамовіч пісаў: «Васіль Быкаў верны і тэме сваёй і свайму таленту. Пісьменнік стварыў дзесяткі яркіх, пераканаўчых вобразаў савецкіх людзей — ратнікаў нашай народнай Перамогі ў самай цяжкай, крывавай з войнаў, напісаў дзесяткі праўдзівых батальных сцэн, падзеі яго кояцца па прасцягах еўрапейскага мацерыка — ад Беларусі і Украіны да Венгрыі, Германіі, Альпаў, думка яго з мінулага праз сучаснае трывожна скіроўваецца да глыбінных праблем заўтрашняга дня... Бо «абавязак быць чалавекам» тэрміну не мае. За гэта змагаецца пісьменнік, яго героі — на бестэрміновай перадавой». Балгарскі даследчык Георгій Выхаў сведчыць: «Беларуская літаратура апошніх дзесяцігоддзяў перажывае свайго роду рэнесанс. Вы, можа, не адчуваеце гэтага, але яна знаходзіцца на высокім узроўні. У сваіх лепшых творах яна добра далучаецца да чытачоў іншых краін Еўропы, бо яна адказвае на галоўныя пытанні сучаснасці, нават калі і піша пра мінулае, як той жа Васіль Быкаў. Таму яе і перакладаюць. Беларусь — краіна вялікага, наслідоўнага гуманізму. І гэта адлюстравана ў літаратуры».

Ныдаўна за мяжой выйшла яшчэ адна кніга Васіля Быкава. Такіх-самае выдавецтва «Сэйзісія» выпусціла яго аповесць «Воўчая зграя», прысвечаную, як і ўсе творы празаіка, гераічнаму і трагічнаму часу — Вялікай Айчыннай вайне. Як вядома, аўтар за гэту кнігу і за «Іго батальён» у 1978 годзе быў удасцены Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа.

Перакладчык аповесці Сатанці Кусака — вядомы русіст, які да гэтага пераклаў вельмі многа твораў з класічнай і сучаснай рускай літаратуры.

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

ПРЫНЯТА У САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ

У Саюз пісьменнікаў БССР прынята Зоська Верас (Людвіка Антопаўна Войцік). Штотыднёвік «Літаратура і мастацтва», які наведвае пра гэта, прадстаўляе яе як паэта, празаіка, публіцыста, першыя творы якога з'явіліся ў 1911 годзе. Пад псеўданімам Мірко яна друкавалася на старонках «Нашай нівы» і іншых беларускіх выданняў.

Нарадзілася будучая пісьменніца ў 1892 годзе ў мястэчку Меджыбуж былой Падольскай губерні. Закончыла прыватнае камерычнае вучылішча ў Кіеве, жаночую гімназію ў Гродна, вучылася ў Варшаве. З 1923 года да сённяшняга дня жыве ў Вільнюсе.

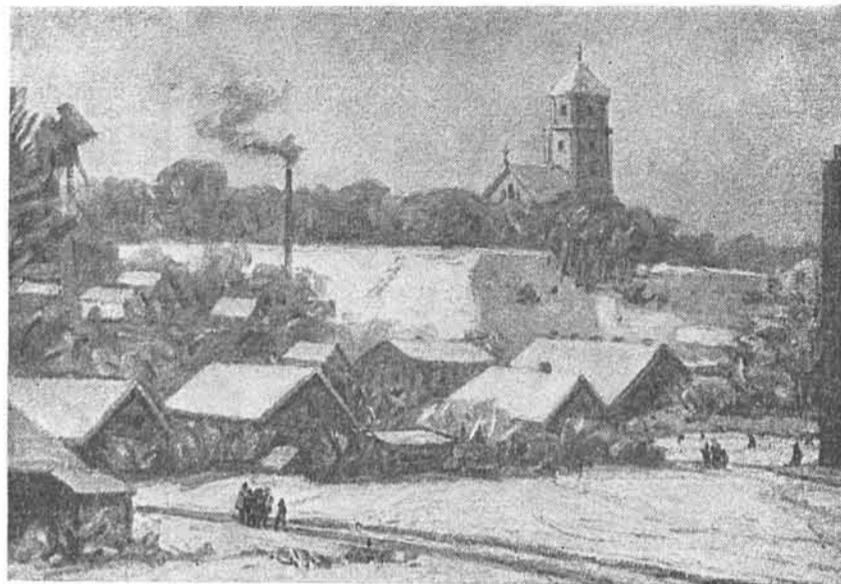
У 1924 годзе, маючы выдатную арганізацыйную падрыхтоўку і літаратурныя здольнасці, Зоська Верас складае «Беларуска-польска-расейска-ла-

цінскі батанічны слоўнік», у які ўвайшлі 424 беларускія назвы больш як 300 раслін.

У 1934 годзе з'явіўся першы нумар часопіса «Беларуская борць», рэдактарам якога была таксама Зоська Верас. Прыкладна ў гэты ж час яна рэдагавала дзіцячы часопіс «Заранка». У ім друкаваліся вершы, апавяданні, сцэнічныя абразкі беларускіх пісьменнікаў і самой Зоські Верас. Ва ўмовах сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, над якім жылі беларусы ў буржуазнай Польшчы, выданне дзіцячага часопіса на беларускай мове было смелым крокам, мела вялікае выхавальнае значэнне.

Цяпер Зоська Верас выступае з успамінамі пра Ядвігіна Ш., М. Багдановіча, У. Галубка і іншых выдатных людзей, з якімі сябравала, сустракалася, якіх добра ведала.

3 АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

Мастаку вельмі падабалася падарожніцаць. Ён любіў сваю родную Беларусь, мілую сэрцу Міншчыну, дзе сам нарадзіўся. Прырода, заўсёды розная, кожны раз па-свойму непаўторная, натхняла яго на бясконцыя вандроўкі. І вынікам амаль кожны раз была карціна: то краявіды старажытнага Заслаўя, то Мірскі замак, то Раўбічы, Крыжоўка, Вязынка... Яны ўзніклі на палатне ва ўсёй сваёй звычайнасці і адначасова адметнасці. Асаблівай прыкметай беларускага пейзажу на карцінах гэтага мастака з'яўляюцца старажытныя замкі, палаты — геніяльнае тварэнні рук чалавечых. Яны дныя яго моцік у часе, па якому лёгка хадзіць з дня сённяшняга ў мінулы.

Спакойныя фарбы, мяккі капарыт, немудрагелістая кампазіцыя. Але нешта няўлоўна-чароўнае, як у дзіцячай казцы, прыцягвае ўвагу, прымушае думаць і хвалявацца... У залах Саюза мастакоў БССР ня-мала наведвальнікаў. Адкрылася і праце выстаўка твораў Івана Пешкура, прысвечаная яго памяці. Адну залу займаюць тэатральныя работы мастака — ён аформіў каля 100 спек-

такляў у тэатрах рэспублікі — эскізы дэкарацыі і касцюмаў да опер «Русалка», «Яўгеній Анегін», «Іаланта», балета «Шчаўкунок», драматычных спектакляў «За лясамі дрымучымі», «Папараць-кветка».

У другой — жываліс, пейзажы, прасякнутыя шчырым пачуццём мастака, яго сыноўскай любоўю да бацькоўскай зямлі, партрэты землякоў. Ведаючы біяграфію Івана Пешкура, удзельніка Вялікай Айчыннай, трохі здзіўляешся, амаль не знаходзячы тут работ, прысвечаных падзеям вайны. Бадай што толькі адна — «Баявое заданне». Відаць, вельмі ўжо балючым успамінам засталася вайна ў яго памяці, а можа, проста не паспеў здзейсніць задуманае. Сёння Івану Пешкуру было б 60. Дваццацігадовым хлопцам пайшоў ён на фронт, каб змагацца з ворагам. Вярнуўся ў Мінск, каб удзельнічаць у аднаўленні сталіцы. Разам са сваім народам прайшоў мастак нялёгкімі шляхамі, пакінуўшы людзям дзесяткі палатнаў, у якіх заўсёды будзе жыць яго шчодрая і шчырая душа. НА ЗДЫМКАХ: работы І. ПЕШКУРА «Заслаўе», «Квартэт».

МАНУМЕНТЫ — ПРАЦОЎНЫМ САВЕЦКАГА ГРАМАДСТВА

КАМУ І ЯКІЯ СТАВЛЯЦЬ ПОМНІКІ?

Савецкая манументальная скульптура вядзе сваю гісторыю ад Дэкрэта «Аб помніках Рэспублікі», падпісанага У. І. Леніным у красавіку 1918 года. Гэта быў цяжкі для маладой Савецкай краіны час грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі. Але нягледзячы на цяжасці і разбурэнні, рускі пралетарыят узводзіў у Маскве, Петраградзе (цяпер Ленінград) і іншых гарадах першыя помнікі вядомым дзеячам сусветнага рэвалюцыйнага руху, барацьбітам за шчасце народаў — Марксу, Энгельсу, Рабесп'еру, Герцэну, Гарыбальдзі...

Вельмі сціплымі былі матэрыяльныя магчымасці для развіцця манументаль-

най прапаганды і ў наступны перыяд — у гады першых пяцігодак, калі адбывалася становленне савецкай эканомікі, а тым больш у гады Вялікай Айчыннай вайны з германскім фашызмам і ў пасляваенныя гады, калі галоўныя намагаванні былі накіраваны на аднаўленне народнай гаспадаркі.

Сваіх сённяшніх вяршынь манументальная скульптура ў СССР дасягнула галоўным чынам прыкладна за два апошнія дзесяцігоддзі. Значна ўзрасла колькасць помнікаў, і ўстанавліваюцца яны цяпер не толькі ў гарадах, але і ў рабочых пасёлках, у вёсках.

За гэты час было створана каля 200

СЯРОД БРАЦКІХ ЛІТАРАТУР

За гады Савецкай улады расквітнела наша беларуская культура, а разам з ёй і творчасць Янкі Купалы. У пэразе «Безназоўнае» ў 1925 годзе ён стварыў вобраз Савецкай Беларусі, маладой рэспублікі, якая пасля цяжкіх выпрабаванняў узлялася за мірную працу, будаўніцтва новага жыцця.

У лютым 1936 года ў Мінску адбыўся III пленум праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў, прысвечаны беларускай і беларускай літаратурам, савецкай паэзіі. Пад уражаннем пленума і сустрэч з пісьменнікамі Я. Купала напісаў верш «Прывет вам...», у якім гарача і шчыра вітаў дружнюю сям'ю вольных песняроў, што сабраліся на беларускай зямлі:

**Прывет вам, вольныя паэты,
Народаў братніх дружны хор,
Хай прамянее агняцветам
Радзімы нашае прастор.**

Важную ролю ва ўмацаванні дружбы паміж братнімі народамі-суседзямі адыгрывалі асабістыя сустрэчы і кантакты, якія падтрымліваў Я. Купала з пісьменнікамі іншых рэспублік Савецкага Саюза. Янка Купала быў дэлегатам I Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў, у час работы якога ён пазнаёміўся з М. Горкім, М. Ісакоўскім, А. Фадзеевым, П. Тычынам і многімі іншымі.

У пачатку 30-х гадоў паэт многа ездзіў па краіне. Неаднаразова наведваў РСФСР, Украіну, Грузію, Арменію. Тэме братняй дружбы і еднасці народаў Купала прысвяціў свае вершы «Дзень добры, Масква!», «Шляхі», «Украіна», «Грузія», «Крым» і іншыя.

«Створым літаратуру, лепшую ў свеце», напісаным пад уражаннем I Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў, выказвае слушную думку аб тым, што за невялікі час Камуністычная партыя здолела ператварыць нашу савецкую літаратуру ў агульнанараднасць, агульнадзяржаўную. Раскрываючы гістарычную ролю з'езда, паэт сцвярджае: «Адна з характэрных рыс з'езда ў тым, што ён стаў не толькі з'ездам савецкіх народнасцей. Мы бачым дэманстрацыю ідэянага адзінства нацыянальнасцей».

«Для маладой беларускай літаратуры, — зазначае Я. Купала ў артыкуле «Дружба народаў», — вялікія рускія пісьменнікі з'явіліся выхаванцамі і настаўнікамі. І калі Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка заняла пачаснае месца ў сям'і брацкіх савецкіх народаў, то гэта жа пачаснае месца беларускай літаратуры сярод брацкіх савецкіх літаратур».

І. ЖЫДОВІЧ.

рознабакова эрудзіраванымі людзьмі, дасведчанымі ў самых розных галінах, носьбітамі лепшых здабыткаў культуры?

— Вяспрэчна, мы пра гэта ведаем і робім усё магчымае, каб выхоўваць адпаведных патрэбе дня спецыялістаў. Для нашых студэнтаў створаны ўсе ўмовы для самага шырокага інтэлектуальнага развіцця — гэта і пастаянныя экскурсіі ў тэатры, філармонію, канцэртныя залы, музеі, на выстаўкі, гэта і частыя сустрэчы з вядучымі дзеячамі сучаснага мастацтва.

— Вось студэнт скончыў інстытут, пайшоў працаваць. Ці задаволены маладым спецыялістам на месцы? Ці ёсць кантакты з былымі выхаванцамі ВНУ?

— Вядома, кантакты ёсць. Як я ўжо гаварыў, нашы выпускнікі на працягу года стажыруюцца. У гэты час яны атрымліваюць поўны заробак, карыстаюцца ўсімі правамі працоўнага чалавека, але работа іх кантралюецца і накіроўваецца настаўнікамі, якія, у сваю чаргу, падтрымліваюць сувязь з інстытутам. Такія кантакты дазваляюць высвятляць недахопы адукацыйнага працэсу, а значыцца, і выпраўляць іх.

А ўвогуле нашы выпускнікі як спецыялісты карыстаюцца вялікім аўтарытэтам. Іх прызначаюць на высокія пасады — дырэктарамі раённых Дамоў культуры, загадчыкамі аддзелаў культуры.

— Віктар Мітрафанавіч, і на заканчэнне некалькі слоў пра будучае, перспектывы інстытута.

— З'явіўся новы корпус — яго практаванне знаходзіцца ў завяршальнай стадыі і хутка пачнецца будаўніцтва — мы зможам павялічыць набор студэнтаў у паўтара раза і дзвесці іх колькасць да 5 тысяч. Побач з існуючай навукова-даследчай лабараторыяй харэаграфіі, якая займаецца зборам і вывучэннем народных танцаў, мелодый да іх, мы ствараем і лабараторыю клубных масавых мерапрыемстваў. Сёлета яна выязджае ў першую экспедыцыю. Акрамя таго, для культурынага адпачынку нашых выкладчыкаў і навучэнцаў мы будзем на Заходняй Дзвіне ў старадаўнім мястэчку Ляонполь спартыўна-аздаўленчы лагер.

Усё гэта робіцца з мэтай далейшага ўдасканалення вучэбнага працэсу, стварэння лепшых умоў для жыцця нашым студэнтам і выкладчыкам.

**Інтэрв'ю ўзяў
Мікола ПАДЛЕСКІ.**

вяртаючыся пасля інстытута да сябе дамоў, лягчай і хутчай уваходзяць у курс справы.

— У інстытуце культуры займаюцца не толькі жыхары Беларусі, але і прадстаўнікі суседніх рэспублік — Украіны, Літвы, Расіі. Як яны прыжываюцца ў беларускім асяроддзі?

— Прадстаўнікі братніх рэспублік займаюцца галоўным чынам на бібліятэчным факультэце. Але ёсць яны і на факультэце культурна-асветнай работы. Гэта, як правіла, тыя, хто ў слух пазнаёміўся з клубамі прадпрыемстваў Мінска, дзе рыхтуюць

З КЛОПАТАМ АБ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЙНАСЦІ

ВЫШЭЙШАЯ

ШКОЛА —

ДЛЯ ВЁСКИ

Мінскі інстытут культуры — самая маладая вышэйшая навучальная ўстанова Мінска. Адкрыты ён у 1975 годзе. Але за гэты кароткі час МІК паспеў ужо стаць вядучым цэнтрам падрыхтоўкі кадраў для самадзейнага мастацтва рэспублікі, адным з галоўных асяродкаў беларускай нацыянальнай культуры.

Размову пра жыццё інстытута наш карэспандэнт вядзе з рэктарам навучальнай установы Віктарам ПУЗІКАВЫМ.

культуру, народ. Яны пасля заканчэння інстытута — мы маем таму шмат прыкладаў — плённа працуюць у сельскіх Дамах культуры, клубах рэспублікі.

культуру, народ. Яны пасля заканчэння інстытута — мы маем таму шмат прыкладаў — плённа працуюць у сельскіх Дамах культуры, клубах рэспублікі.

— Віктар Мітрафанавіч, калі ласка, раскажыце, хто выкладае ў інстытуце.

— На сёння наша навучальная ўстанова налічвае 330 выкладчыкаў. Сярод іх чатыры прафесары і восемдзят чатыры дацэнты і кандыдаты навук. 12 выкладчыкаў — заслужаныя дзеячы культуры і мастацтваў БССР, народныя артысты рэспублікі. Вось толькі некалькі імён — Эwert Корсаў, Юлія Чурко, Міхась Салдатаў, Рыма Маленчанка, Станіслаў Дробыш.

— Цяпер, калі вы расказалі пра тых, хто вучыцца і хто вучыць, надыйшла чарга сказаць і пра тое, чаму канкрэтна і як навучаюць у інстытуце.

— Па-першае, гэта тэарэтычная спецыяльная і агульнаадукацыйная падрыхтоўка.

канцэртныя праграмы, распрацоўваюць сцэнарый мерапрыемстваў.

— Віктар Мітрафанавіч, вы казалі, што інстытут рыхтуе кадры галоўным чынам для вёскі...

— Наша вёска апошнім часам значна перайначылася. Узрос дабрабыт сялян, узраслі іх духоўныя патрэбы. Цяпер ужо недастаткова дзейнасці аднаго клуба. Сённяшні дзень патрабуе стварэння культурных комплексаў, якія аб'ядноўваюць клубы на інтарэсах, гурткі мастацкай самадзейнасці і тэхнічнай творчасці, фізкультурныя секцыі. Да работы ў такіх комплексах падключаюцца і настаўнікі. І спецыялісты сельскай гаспадаркі, і лектары таварыства «Веды».

А ўзначальваюць усю работу, дзейнасць комплексу культурна-асветнай работы, стварэння лепшых умоў для жыцця нашым студэнтам і выкладчыкам.

— Віктар Мітрафанавіч, раскажыце, калі ласка, як ствараўся інстытут? Якія задачы ставяць перад ім сёння?

— Да таго, як быў адкрыты наш інстытут, кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці рыхтавалі Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя А. М. Горкага і Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут. Але з кожным годам такіх работнікаў патрэбна ўсё болей і болей. Асабліва на вёсцы, культура якой мае свае спецыфічныя рысы, без ведання якіх дзейнасць самага таленавітага кіраўніка мастацкай самадзейнасці не дасць належнага плёну. Вось з гэтай мэтай — даследаваць, вывучаць здабыткі беларускай высокай культуры, здабыткі нацыянальнага фальклору, а потым на іх лепшых узорах выхоўваць адпаведных культурна-асветных спецыялістаў — і ствараўся наш інстытут. Да таго ж спалучэнне ў адной навучальнай установе ўсіх спецыяльнасцей культурна-асветніцкага напрамку дае магчымасць рыхтаваць кадры культурна-асветных спецыялістаў і адпаведна, вышэйшага прафесійнага ўзроўню.

— Спецыялістаў якіх спецыяльнасцей рыхтуюць у інстытуце?

— У нас два факультэты — культурна-асветнай работы і бібліятэчны. Кожны мае свае аддзяленні. На першым факультэце, напрыклад, займаюцца будучыя рэжысёры самадзейных тэатральных калектываў, кіраўнікі хораў, дырыжоры аркестраў духоўных і народных інструментаў, кіраўнікі танцавальных калектываў... Як бачыце, у нас рыхтуюць усіх неабходных спецыялістаў для клуба.

— Для таго, каб паступіць у інстытут культуры, абітурыент павінен мець пэўныя здольнасці, схільнасці, таленты. Якім чынам вы набіраеце студэнтаў?

— У нас, як і ва ўсіх навучальных установах, звычайны конкурсны адбор, але першы экзамен — спецыяльны. Напрыклад, будучыя музыканты выконваюць творы на адным з музычных інструментаў. Акрамя таго, 30 працэнтаў студэнтаў нам накіроўваюць абласныя ўпраўленні культуры з ліку лепшых удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, а таксама прафесійных культурна-асветных спецыялістаў, якія маюць вышэйшую адукацыю. Немалаважная дэталі і тое, што абітурыентам з сельскіх раёнаў пры паступленні даецца палёгка: калі яны атрымалі на ўступных экзаменах нават на адзін ці два балы менш, чым патрабуецца для залічэння на конкурс, то прыёмная камісія ўсё роўна можа прыняць рашэнне аб залічэнні такіх асоб. Гэта робіцца таму, што вясковы хлопец ці дзяўчына,

помнікаў і манументаў агульнадзяржаўнага значэння, такія буйныя мемарыяльныя ансамблі, як Валгаградскі, прысвечаны героям Сталінградскай бітвы, мемарыяльны комплекс у Кіеве «Украінскі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны», Саласпільскі ў Латвіі і Хатынь у Беларусі, што ўвекавечылі памяць ахвяр фашысцкага тэрору, ансамбль памяці ахвяр турэцкага генацыду 1915 года, пабудаваны ў сталіцы Арменіі Ерзване, і інш.

Далейшы развіццё атрымала скульптурная Ленініяна. Вобраз правадыра рэвалюцыі адлюстраваны ў бронзе і мармуры Мікалаем Томскім, Львом Кербелем, Яўгенам Вучэцічам і іншымі выдатнымі скульптарамі. Помнікі заснавальніку Савецкай дзяржавы ўзвышаюцца на галоўных плошчах усіх гарадоў краіны. У нябачаных маштабах развіўся так званы «мікраманументалізм», гэта значыць устаноўка невялікіх помнікаў, звычайна архітэктурнага характару, у памяць загінуўшых у Вялікую Айчынную вайну жыхароў вёскі або рабочых завода, студэнтаў інстытута або школьнікаў, вязняў фашысцкага лагера смерці. Напрыклад, у гарадах і вёсках Украіны,

асабліва пацярапейшай ад гітлераўскага нашэсця, помнікаў, абеліскаў, мемарыялаў, звязаных з гераічнымі і трагічнымі падзеямі вайны, налічваецца 27 тысяч.

Істотна змяніліся склад і маштабы манументальнай скульптуры. Побач са шматлікімі помнікамі, стэламі, мемарыяльнымі дошкамі, прысвечанымі героям рэвалюцыі і вайны, увекавечаны ў манументальных помніках дзеячы нацыянальнай культуры, якія шмат зрабілі для ўздыму самасвядомасці свайго народа — такія, напрыклад, рускія пісьменнікі і паэты, як Міхаіл Салтыкоў-Шчадрын, Сяргей Ясенін, азербайджанскі паэт Самед Вургун, латышскі пісьменнік Віліс Лаціс, беларускія паэты і пісьменнікі Янка Купала і Якуб Колас.

Значна расшырылася — з сацыяльнага і прафесійнага пунктаў гледжання — кола людзей, у гонар якіх ствараюцца манументы. Гэта — геологі, настаўнікі, хлебаробы, медыкі, шахцеры, шафэры... Словам, у Савецкім Саюзе ўдзячнасці і памяці пакаленняў заслугоўвае кожны, хто прысягаў сваё жыццё служэнню грамадству. Гэта мае і выхавальнае значэнне, асабліва ў фарміраванні цэнска-навуковага ўяўленняў моладзі.

Істотна вырасла колькасца, стала зусім самастойнай група помнікаў-сімвалаў, прысвечаных з'явам і падзеям, — маці-Радзіме, дружбе народаў, касмічным палётам і г. д.

Характэрна і тое, як змяніліся «ваенныя» помнікі. У час Вялікай Айчыннай вайны і першыя пасляваенныя гады ўвекавечвалася памяць канкрэтных асоб, канкрэтных военачальнікаў. У апошнія ж дзесяцігоддзі з'явіліся манументы як вядомым героям, так і невядомым салдатам і матросам, партызанам, якія аддалі жыццё ў змаганні з гітлераўцамі.

Расказ аб характэрных асаблівасцях савецкай манументальнай скульптуры двух апошніх дзесяцігоддзяў быў бы няпоўным, калі не нагадаць такіх прынцыпова важных шрых, як шырокі яе выхад за межы СССР. Акрамя помнікаў, устаноўленых у еўрапейскіх краінах у канцы 40-х гадоў, галоўным чынам у месцах пахавання загінуўшых савецкіх воінаў, з'явіліся манументы, якія выказваюць ідэі інтэрнацыяналізму і дружбы народаў, прысвечаныя Марксу і Леніну, якія ўслаўляюць касмічныя дасягненні

чалавецтва або аддаюць даніну павагі палітычным дзеячам, барацьбітам за свабоду і незалежнасць, вядомым вучоным. Прыгадаем помнік У. І. Леніну ў Берліне, выкананы Мікалаем Томскім, вынаходніку радыё А. Папову — у Фінляндыі (аўтар Дзмітрый Рабіцаў), барацьбіту за незалежнасць Цэйлона і першаму прэм'еру Шры Ланкі Саламону Бандаранайке — у Каломба (скульптар Леў Кербель). Юрый Нерада цяпер працуе над помнікам рэвалюцыйным барацьбітам Іемена, а некалькі гадоў назад ён стварыў манумент пакаральнікам космасу ў Жэневе. Зураб Цэрэтэлі выканаў для ЗША манументальную кампазіцыю, прысвечаную інтэрнацыянальнай дружбе моладзі.

Творы савецкіх манументалістаў устаноўлены ў Балгарыі, ГДР і Індыі, Лаосе і ЗША, Фінляндыі і Францыі, Швейцарыі і ў іншых краінах. Увасабляючы пачуцці падазкі і павагі да вялікіх людзей, якім прысвечаны помнікі, яны ў той жа час сведчаць аб міжнародным аўтарытэце савецкага мастацтва.

**Мікіта ВОРАНАЎ,
доктар мастацтвазнаўства.**

нашы славуцыя землякі

АСВЕТНІК

Здрадніцкі лёс хацеў кінуць гэтага апантанага чалавека ў цемень забыцця. Аднак дзякуючы пакуль што першым намаганням даследчыкаў, перад намі высвечваюцца рысы непаўторнага жыцця. Ігнат Кулакоўскі быў адным з ідэолагаў адраджэння Беларусі ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Яго сучаснік Адам Кіркор, беларускі краязнавец, этнограф, археолаг, літаратар, пералічваючы беларускіх гісторыкаў, з павагай назваў і гэтае імя. Як гісторык, асветнік і заступнік свайго народа Ігнат Рыгоравіч у лісьме 1834 года на імя міністра асветы Расіі даводзіў пра неабходнасць даць адукацыю народу, і не проста адукацыю, а з ухілам нацыянальнай самабытнасці тутэйшых людзей. Ён напамніў вяльможнаму санюўніку, што нават векавое знаходжанне беларусаў пад уладай польскіх феодалаў і рускіх чыноўнікаў, а таксама сваіх здрадлівых панкоў і падпанкаў не заглушыла нацыянальнай самасвядомасці.

Асветнік быў узрушаны і абураны наступам палітычнай рэакцыі, нічым не прыкрытага вялікадзяржаўнага шавінізму, хваляўся за пагрозу дэнацыялізацыі беларусаў. Патрыёт краю паслядоўна пераконваў у неабходнасці вывучэння мовы народа, этнаграфіі, мастацтва, мясцовых старажытнасцей, а таксама гісторыі. І як выхад з заганага становішча — прапануе стварыць спецыяльны падручнік «Гісторыя краю».

Такія просьбы ў Міністэрства асветы Ігнат Кулакоўскі аднавіў не раз, але яны, як і многія іншыя ў гэтых адносінах, заставаліся безвыніковымі. У 1855 годзе ён асабіста адправіўся ў Пецяярбург, каб з вока на вока давесці свае перакананні і дамагчыся вырашэння просьбы.

Біяграфічных звестак засталася вельмі і вельмі мала. Толькі некаторыя рыскі з яго жыцця трапляліся ў тагачаснай перыёдыцы. У сваёй публікацыі «У неспакойным стагоддзі» ў часопісе «Маладосць», я ўспомніў імя І. Кулакоўскага сярод актыўных памочнікаў Віленскага музея старажытнасцей. Як водгук на тую згадку атрымаў пісьмо ад праўнучкі Кулакоўскага — Людвікі Антонаўны Войцік-Свіцкай, якая яшчэ ў дарэвалюцыйны час выступала ў беларускай літаратуры пад псеўданімамі Мірко і Зоська Верас. З дапамогай Людвікі Антонаўны ўдалося запойніць некаторыя біяграфічныя прабелы гэтага выдатнага чалавека.

Ігнат Кулакоўскі нарадзіўся ў 1800 годзе ў вёсцы Янаўшчына Пружанскага павета Гродзенскай губерні ў вялікай патрыярхальнай сям'і беларускага шляхціца. Прыблізна ў канцы 1810 года закончыў Свіслацкую гімназію і паступіў у Варшаўскі ўніверсітэт. У 1829 годзе лёс звёў яго з парыжскай прыгажуняй з вытанчаным свецім выхаваннем Юзэфай Стабельскай, у якой і ў галаве не было займацца гаспадаркай, хатнімі клопатамі. Сам жа І. Кулакоўскі поўнасцю прысвяціў сябе педагагічнай рабоце, стаўшы наглядчыкам гродзенскіх павятовых вучылішчаў, потым займаў шэраг пасадаў у дырэкцыі вучылішчаў.

Будучы вельмі простым у асабістым жыцці і ў абыходжанні з людзьмі, ён вызначыўся дзіцячай даверлівасцю. Дзверы яго дома былі адчынены для ўсіх. Многіх наведвальнікаў абнадзейвала і прыцягвала да сябе яго шчодрая дабра і мудрасць дарадчыка. Знешняя прыцішанасць і пастаянная далікатнасць не заўсёды адпавядалі яго душэўнаму настрою, асабліва, калі гутарка датычылася сацыяльных і нацыянальных праблем роднай старонкі. Пераехаўшы ў маёнтак Крыштапарова (Хрыстапарова) Сакоўскага павета Гродзенскай губерні, пачаў сваю гаспадарчую дзейнасць з таго, што надзяліў навакольных сялян зямлёй. Так паўстала на яго нівах цэлая вёска Пагаране.

Прайшоў той даўні час, змянілася не адно пакаленне пагаранцаў, але імя заступніка і дарадцы жыве і зараз у памяці нашчадкаў. Магіла, у якой з 1870 года спачывае Кулакоўскі, і сёння дагледжана, прыладжана.

Удалося высветліць яшчэ не-

каторыя звесткі з жыцця Ігната Рыгоравіча на Беласточчыне. У вясковай цішы Крыштапарова жылі стала жонка, сын і тры дачкі, сам жа ён кватараваў у Беластоку. Пазней нават узначаліў інстытут «благородных девиц». Пасля смерці педагога засталіся вялікая эпістэлярная спадчына, рукапісы яго навуковых прац, багатая бібліятэка, антыкварныя рэчы, музейная калекцыя, даволі арыгінальная розная мэбля. Сын жа, афіцэр рускіх уланаў, любіў куцыць, не прымяркоўваючыся да заўтрашняга дня, і такім чынам залез у даўгі. Гэта азначала, што ўся бацькава ўласнасць магла загінуць. Акурат знайшоўся прадпрыемлівы сваяк Любамір Гансоўскі, які дарадзіў дочкам Кулакоўскага ўсё распрадаць. Сам жа ўвішны сваяк у шапку не спаў: перавёз да сябе дамоў мэблю ў стылі ампір, прыхапіў антыкварныя скарбы, а магчыма і бібліятэку Ігната Рыгоравіча. Зараз пра гэта ўспомніць проста неабходна, бо ніхто не ведае, дзе падзелася тое багацце, сямейныя рэліквіі.

Дочкі І. Кулакоўскага вучыліся ў Варшаве і Кракаве, павыходзілі за муж. Жылі ў Путнаўцах (каля Крыштапарова), паміж Беластокам і Саколкай, у Гоццы над Нёманам, пазней у Дубніцы і Альхоўніках. Унучка Кулакоўскага з 1904 года трымала тайную школу для сялянскіх дзяцей, а як даведлася, што выдаецца «Наша ніва» і беларускія календары, стала актыўна дапамагаць.

У Вільні, у доме, які займае праўнучка І. Кулакоўскага Людвіка Антонаўна Свіцкая, над яе каналкай вісіць даўні жывапісны партрэт прадеда, а ў шкатулцы як самае запаветнае — рэдкія фотаздымкі. Сярод іх была фатаграфія Ігната Рыгоравіча сталага веку. Людвіка Антонаўна як памятку далікіх часоў захоўвае томік выбраных твораў Адама Міцкевіча, які выйшаў у Парыжы, пры жыцці аўтара. Гэта з асабістай бібліятэкі Кулакоўскага. Сямейная рэліквія і дыплом аб выбранні даследчыка беларускіх старажытнасцей і педагога І. Кулакоўскага членам навуковага таварыства ў Даніі. Зрэшты, наш герой удастойваўся такога гонару і іншымі навуковымі таварыствамі: у Вільні, Варшаве, Пецяярбурзе. Усё гэта надае яшчэ большую цікавасць спадчыне і самой асобе навуковага, культурнага, асветніцкага і грамадскага дзеяча Ігната Кулакоўскага.

Генадзь КАХАНОЎСКІ, кандыдат гістарычных навук.

ЧЭМПІЁНКІ РЭСПУБЛІКІ

Закончыўся чацвёрты, апошні тур чэмпіяната БССР па валейболу 1982 года сярод жаночых каманд. У ім упэўнена лідзіравалі валейбалісткі гродзенскага «Тэхстыльшчыка». Выйграўшы апошнія сустрэчы ў гомельскага «Будаўніка», мінскага «Скіфа» і зборнай школьнікаў Міністэрства асветы БССР, яны сталі чэмпіёнамі. Перамога дала права спартсменкам выступаць у пераходных гульнях за выхад у першую групу класа «А».

ВЫСТУПІЛІ ПАСПЯХОВА

Паспяхова выступілі на чэмпіянаце СССР на грабным канале ў Крылацкім пад Масквой беларускія байдарачнікі. Мінчанін Уладзімір Парфяновіч заваяваў тры залатыя медалі, а яго зямляк Уладзімір Раманоўскі — залаты і сярэбраны.

«Стартуюць усе!» — так называюцца спаборніцтвы па комплексе рухомах гульняў і прафесійнаму майстэрству, якія праводзяцца сярод навучэнцаў прафтэхвучылішч рэспублікі. У напружанай барацьбе фінал 1982 года выйграла каманда юнакоў Гродзенскага вучылішча 119, сярод дзяўчат больш жвавай аказалася каманда Гродзенскага вучылішча 141.

НА ЗДЫМКУ: перамога! Капітан каманды Жана ІГНАЦЬЕВА.

Фота А. ПЕРАХОДА.

Мінскія армейцы трэці раз заваяваюць Кубак СССР па ручному мячу. У рашаючым матчы беларускія гандбалісты сустракаліся са сваімі даўнімі сапернікамі — камандай ЦСКА і перамаглі з лікам 29:27.

НА ЗДЫМКУ: каманда СКА (Мінск).

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

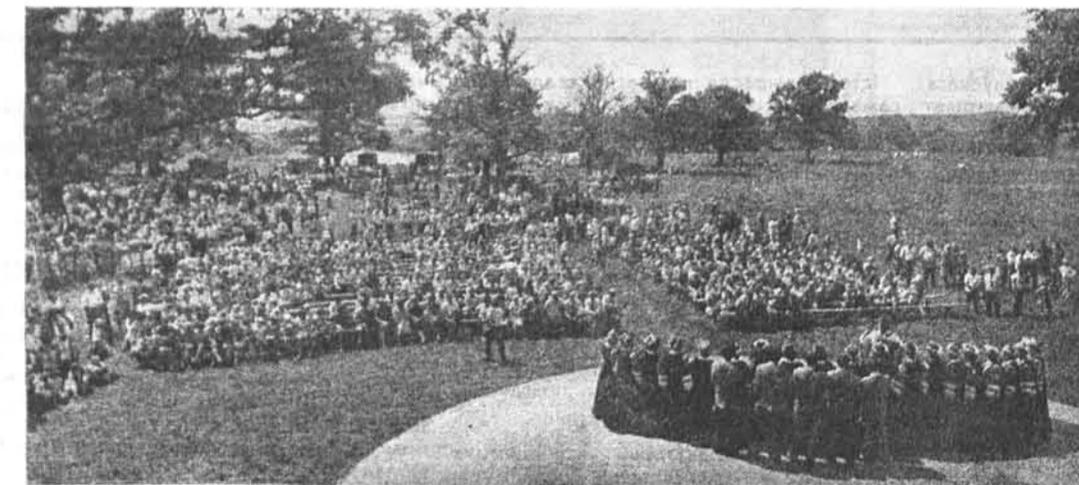
СПОРТ

ПЯЦЬ ПЕРАМОГ

У чарговым туры чэмпіяната краіны па футболе (другая ліга) перамогу атрымалі ўсе пяць беларускіх каманд — «Дынама» (Брэст), «Гомсельмаш» (Гомель), «Дзвіна» (Віцебск), «Хімік» (Гродна) і «Дняпро» (Магілёў).

МІНЧАНІН — СЯРЭБРАНЫ ПРЫЗЁР

Мінскі арміец Пётр Радчанка заваяваў сярэбраны медаль чэмпіяната СССР па веласпорту. Гонцы на хуткасць з падзельным стартам на дыстанцыі 50 кіламетраў ён фінішаваў другім. А чэмпіёнам краіны стаў Аляксандр Лядаў з Таліна.

У гэты цёплы летні дзень тысячы працаўнікоў зямлі з калгасаў і саўгасаў Стаўбцоўскага раёна прыехалі на маляўнічы бераг Нёмана пад славуцыя Коласавы дубы, апісаныя ў паэме «Новая зямля», на свята працы і песні. На вялікай эстрадзе, убранай рознакаляровымі flagami і транспарантамі, адбылося ўрачыстае ўзнагароджанне Ганаровымі граматамі перадавікоў сельскай гаспадаркі. Затым быў дадзены вялікі канцэрт харавых і танцаваль-

ных калектываў калгасаў «Чырвоны партызан», «Нёман», «Радзіма Я. Коласа», «Чырвоная зорка» і імя Пушкіна, раённай бальніцы, Нова-Свержанскага лесазавода, раённага Дома культуры. Больш дзюво гадзін з эстрады гучалі песні, вершы, урыўкі з паэм ураджэнца Стаўбцоўскага краю Якуба Коласа, выступалі танцоры.

Фота А. ГЛІНСКАГА.

Гумар

Пастайнік увайшоў у клас і ўбачыў на падлозе акурак.
— Чый гэта? — спытаў ён, абводзячы хлопчыкаў грозным поглядам.
— Ваш, сэр, — адказаў самы храбры з іх. — Вы яго першы ўбачылі.

— Тата, ты быў на вайне?
— Вядома, сыноч.
— І ты быў храбрым?
— Зразумела.
— Ну, тады прачытай,

што табе напісаў у дзённым настаўнік.

Чалавек бяжыць за аўтобусам, поўным пасажыраў. Аўтобус коціцца з узрадаючай хуткасцю.
— Гэй, сябра! — смеюцца ся, крычыць адзін з пасажыраў. — Наўрад табе ўбачыць нас дагнаць.
— І тым не менш я пачынаю неч, — адказаў задыхаючы чалавек. — Я шафёр аўтобуса!

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Зак. 1206